

مقاله پژوهشی: ارائه الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس ج.ا.ایران براساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی

[20.1001.1.33292538.1400.11.41.4.2](https://doi.org/10.1001.1.33292538.1400.11.41.4.2)

یوسف ترابی^۱، خدابخش کتولی نژاد^۲، توحید عبدی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۹

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۲۹

چکیده

تحقیق حاضر با هدف پاسخگویی به این سؤال اساسی انجام شده است که «الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران براساس گفتمان ولایت فقیه (آرا، نظرات رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه)، حضرت امام خامنه- ای (مدظله العالی) و قانون اساسی چیست؟». در این تحقیق پس از کالبدشکافی موضوع امنیت سیاسی و بیان نظرات و دیدگاه‌های مختلف از منظر اندیشمندان جوامع غربی و الهام از مبانی و اصول ارزش‌های اسلامی همچون قرآن، آیات و روایات برگرفته شده از بیانات و رهنمودهای معصومین (علیهم السلام) و مبانی فقه سیاسی در گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی و نیز دریافت تجارب موفق و ناموفق مدیران و نخبگان سیاسی، ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مؤثر بر موضوع با ابتناء بر ابعاد هفتگانه دکتربین، اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی و هماهنگی، مورد شناسایی واقع و پس از تأیید جامعه آماری تحقیق می‌تواند به عنوان الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی نظام ج.ا.ایران مورد بهره‌برداری قرار گیرد.

جامعه آماری این پژوهش ۴۹ نفر از نخبگان و خبرگان حوزه امنیت سیاسی در کشور هستند که به روش مطالعه اکتشافی و فیش برداری از محتوای اسناد، منابع و آثار معتبر علمی مرتبط با موضوع رساله موجود در کتابخانه‌ها، سایت‌ها و همچنین اقدام میدانی، با استفاده از ابزارهای پرسشنامه و مصاحبه،

۱. دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول) utorabi14@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری امنیت داخلی دانشگاه عالی دفاع ملی (KKAKOOLYNEJAD@GEMAL.COM)

۳. دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین amiriabootorab@yahoo.com

اطلاعات و داده‌های لازم در حد کفایت جمع‌آوری شدند. در نهایت نتایج و یافته‌های حاصل از مطالعه اکتشافی، تأییدی و تحلیل عاملی انجام شده، منجر به شناسایی و ارائه الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی مبتنی بر هفت بُعد راهبردی، پنجاه مؤلفه (شاخص) و چندین زیرمؤلفه گردید. در ضمن در فرجام تحقیق پیشنهادهایی برای اجرایی نمودن راهبردهای هفتگانه ارائه شده است، بنابراین رجاء واثق داریم هر چند ممکن است پیشنهادهای مؤثر دیگری هم وجود داشته باشد، امید است این دسته از موارد نیز به همراه الگوی راهبردی ارائه شده، گامی برای تحقق امنیت سیاسی پایدار برای مردم و گروه‌های اجتماعی گوناگون در جمهوری اسلامی در فرایند تأمین عدالت سیاسی باشد.

کلیدواژه‌ها: امنیت سیاسی، گفتمان، ولایت فقیه، قانون اساسی، تجارب

مقدمه

نظام‌های سیاسی امروزی بدون برخورداری از فهم راهبردی و نگاه منسجم به مسائل و موضوعات مختلف امنیت ملی خاصه در حوزه امنیت سیاسی نمی‌توانند جایگاه شایسته خود را در عرصه جهانی بیابند. بررسی علمی تجارب مدون نشده، رویکردها و سیاست‌ها، رصد نظام‌مند رویدادها و روندهای سیاسی، لازمه تصمیم‌گیری مناسب و به‌موقع برای مقابله با آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدات در حوزه امنیت سیاسی است. برخی از اندیشمندان و صاحب‌نظران علم سیاست، امنیت سیاسی را این‌گونه تعریف نموده‌اند: امنیت سیاسی به معنای وجود دستگاه سیاسی است که در آن مردم آزادانه و بدون ترس و وحشت بتوانند مواضع سیاسی و باورهای خود را هر چند مخالف دولت باشد در چارچوب قوانین موجود بیان کنند و کسی حق تعرض به دیگران را به دلیل ابراز عقیده سیاسی نداشته باشد (اخوان کاظمی، ۱۳۸۶: ۲۸). مقصود ما از امنیت سیاسی در این تحقیق مبتنی بر گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی است، در این تحقیق در نظر است به بررسی چیستی، چگونگی و چرایی مفهوم امنیت سیاسی نظام مقدس ج.ا.ایران در طول ۳۸ سال براساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی پرداخته شود تا از این رهگذر بتوان نسبت به تبیین تجارب موفق یا ناموفق مدون نشده حوزه امنیت سیاسی در چهار دهه گذشته اهتمام ورزید.

بیان مسئله

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و استقرار نظامی براساس آموزه‌ها و احکام اسلام در ایران از یک‌سو و شکست مکاتب فلسفی و سیاسی بشری و ناکامی نظام‌های دموکراتیک گوناگون موجود در تأمین نیازهای مادی و معنوی انسان از سوی دیگر بر گستره انتظار بشر از اسلام در همه حوزه‌ها بالأخص حوزه امنیت سیاسی افزوده است. توقع از نظام سیاسی اسلامی این است که به‌عنوان یک نظام دینی و توحیدی، هدایت فرد و اداره جامعه را تبیین کرده و نظام‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، امنیتی و... آن را ترسیم کند. بر این اساس امنیت سیاسی که در این تحقیق مورد نظر محقق است، به معنای وضعیتی است که در آن تعادل و توازن معقولی بین خواسته‌های شهروندان از یک‌سو و کارآمدی نظام سیاسی در تأمین نیازها و خواسته‌ها و به‌طور کلی رضایت شهروندان از سوی دیگر وجود داشته باشد (افتخاری، ۱۳۸۴: ۶۷). در این برداشت و تلقی از امنیت سیاسی، شکاف بین «خواسته‌ها» و «داشته‌ها» بسیار مهم و معنادار است. می‌توان گفت «امنیت سیاسی» حالتی است که در آن مردم به‌نوعی از اطمینان مبنی بر تأمین خواسته‌هایشان از سوی نظام سیاسی دست یابند. بدیهی است؛ با توجه به زمینه‌های مشارکت مردم (تعیین رهبران و حکام، نظارت، بازخواست و...) مشارکت مردم به‌وضوح می‌تواند، با اعمال نظارت و کنترل بر کارگزاران آنان را در مسیر تحقق خواسته‌های آحاد مردم جامعه هدایت کنند. در نتیجه در راستای جلب و تأمین رضایت مردم و در نهایت به‌منظور برقراری امنیت سیاسی ایفای نقش کند و از این رهگذر بر قوام و دوام امنیت داخلی بیفزاید. حال با قدری تأنی و تأمل علمی در مسئله تبیین شده و طرح سؤال اصلی در این رساله تحت عنوان الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران براساس گفتمان ولایت فقیه (آراء، نظرات رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره))، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و قانون اساسی چیست؟ با ابتنا به مطالعات اکتشافی و تأییدی در ارکان جهت‌ساز شامل دکرین، اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی و هماهنگی،

مرتبط با حوزه امنیت سیاسی در طول چهار دهه از استقرار و پایداری مستحکم جمهوری اسلامی در ایران به‌رغم وجود مسائل و بحران‌های مختلف چالش‌برانگیز تداوم انقلاب و حوزه گسترده مردم در صحنه‌های مختلف، نسبت به تدوین رموز تجربی موفق و ناموفق اعم از مدون یا مدون نشده نخبگان و تصمیم‌گیرندگان عرصه امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران اقدام نموده تا محصول آن بتواند قابلیت الگوسازی برای تداوم روند در داخل و نیز سایر جوامع مطمح‌نظر و درخواست‌کننده الگوی امنیت سیاسی در نظام اسلامی را داشته باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

ثبت و تدوین تجارت خدمتی مدیران حوزه امنیت سیاسی در دوران چهل سال گذشته، بسیار ارزشمند و حائز اهمیت است تا بتوان با بهره‌گیری مناسب از امکانات، مقدرات و قابلیت‌های الگوساز مربوط به دانش تجربی در حوزه امنیت سیاسی، تجربیات گران‌قدر مدیران بر مبنای گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی را برای بهره‌برداری آیندگان در داخل کشور و امت اسلامی جمع‌آوری، مستندسازی و تدوین نمود که این فرایند خود گنجینه‌ای والا و ارزشمند برای نظام جمهوری اسلامی ایران و جهان اسلام در وضعیت کنونی خواهد بود. با این وجود اهمیت و ضرورت این پدیده زمانی بیشتر رخ می‌نماید که تدوین تجارب، زمینه‌های توسعه در ابعاد علمی و عملی را در حوزه امنیت سیاسی به شرح زیر به دنبال خواهد داشت:

الف. نقش تدوین تجارب موفق و ناموفق در حوزه امنیت سیاسی در توسعه

علم‌گرایی

- شناخت، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره) و حضرت امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» و قانون اساسی در حوزه امنیت سیاسی در ۴۰ سال پیروزی انقلاب اسلامی؛

- ایجاد ظرفیت و تولید ادبیات نظری برای مدیران راهبردی نظام مقدس ج.ا.ایران به هدف به کارگیری هرچه بیشتر آرا، نظرات، رهنمودها و تدابیر مبتنی بر گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی؛

ب. نقش تدوین تجارب موفق و ناموفق در حوزه امنیت سیاسی در توسعه

عمل‌گرایی

- ترسیم نقشه راه آینده در حوزه امنیت سیاسی کشور بر مبنای تجارب خدمتی موفق و ناموفق؛
- ایجاد امکان وفاق و همبستگی در کلیه سطوح عالی، میانی و عملیاتی در راستای اجرا و پیاده‌سازی تجربیات مدیریتی حاصله از گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی در حوزه امنیت سیاسی؛

هدف تحقیق

هدف اصلی: «ارائه الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران براساس گفتمان ولایت فقیه (آرا، نظرات رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و قانون اساسی».

سؤال تحقیق

سؤال اصلی: «الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران براساس گفتمان ولایت فقیه (آرا، نظرات رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و قانون اساسی چیست؟»

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر نوع کاربردی توسعه‌ای بوده و روش انجام آن آمیخته با استفاده از روش‌های کمی و کیفی، قلمرو تحقیق (زمانی، مکانی و موضوعی)، تجربیات نخبگان و

خبرگان حوزه امنیت سیاسی در ۴۰ سال پیروزی انقلاب اسلامی در ایران است. روش نمونه‌گیری، با عنایت به حجم محدود جامعه آماری نخبگان و خبرگان راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از روش تمام‌شمار استفاده و روش نمونه‌گیری آن نیز هدفمند تا رسیدن به حد اشباع انتخاب شده است. روش گردآوری اطلاعات، میدانی و کتابخانه علمی و تخصصی بوده است، ابزار گردآوری داده‌ها در بخش اسنادی فیش‌برداری و در بخش میدانی پرسشنامه محقق ساخته (با روایی و پایایی علمی تأیید شده) و مصاحبه بوده است که روایی آن از طریق مشاوره با اساتید و صاحب‌نظران علوم سیاسی مورد تأیید (ارسال و دریافت چندین مرحله از پرسشنامه برای خبرگان و نخبگان علوم سیاسی) و پایایی آن به‌وسیله ضریب آلفای کرونباخ بالای ۹۶٪ محاسبه گردیده است. جامعه آماری آن در کل تعداد ۴۹ نفر بودند که با ۲۶ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران به‌صورت تمام‌شمار مصاحبه شده‌اند و تعداد ۲۳ نفر از نخبگان امنیت سیاسی با تنظیم پرسشنامه، روایی آن را تأیید نموده‌اند. جهت تحلیل داده‌ها از روش‌های تحلیل محتوا، تحلیل گفتمان، تحلیل تفسیری، روش مستندسازی تجارب معطوف به نظریه داده بنیاد استفاده شده است.

مبانی نظری تحقیق

پیشینه تحقیق: برابر بررسی‌های به‌عمل آمده، مستند به مطالعات اکتشافی در ایران‌داک و دانشگاه امام صادق (ع) و دانشگاه عالی دفاع ملی، تاکنون پروژه تحقیقاتی در راستای تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت سیاسی براساس اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای «مدظله‌العالی» و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ارائه الگو با رویکرد راهبردی توسط محقق مشاهده نشده است. بنابراین، محقق تلاش نموده تا با انجام مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی به حدود ۱۷ اثر علمی (پنج مورد رساله و پایان‌نامه، ده مورد مقاله داخلی و دو مورد مقاله خارجی) که به‌نوعی مرتبط با امنیت سیاسی است در رساله اشاره نماید که به نمونه‌هایی از آن‌ها به شرح زیر پرداخته می‌شود:

عنوان رساله: امنیت و آزادی از دیدگاه حضرت علی (ع)، این تحقیق توسط آقای رضا اسحاقی جردوی در سال ۱۳۸۲ در دانشگاه امام صادق (ع) تهیه گردیده است.

الف. سؤال اصلی: آیا امنیت و آزادی در تعارض با یکدیگر هستند. به عبارت دیگر آیا تأمین امنیت باعث تحدد آزادی‌های سیاسی و فردی می‌شود؟

ب. سؤال‌های فرعی: گسترش آزادی‌های سیاسی و فردی چه تغییراتی در حوزه‌های دیگر ایجاد می‌کند؟ اهمیت و جایگاه امنیت ملی از منظر مردم چگونه است؟ حکومت اسلامی در تأمین امنیت و آزادی مردم از چه جایگاهی برخوردار است؟

ج. نتایج: جهت‌گیری عمده این پژوهش در جهت تنویر رابطه آزادی و امنیت با استناد به منابع دینی به‌خصوص با نگاهی به سیره حضرت امیر (ع) متمرکز شده است. مطالب این نوشتار برای پاسخ به سؤال‌های اصلی و اثبات فرضیه مورد نظر - «عدم تعارض آزادی مشروع و امنیت از دیدگاه حضرت امیر (ع) با استفاده از روش تحقیق پیمایشی و نمونه‌گیری تصادفی و براساس طیف لیکرت صورت گرفته است، به این معنا که در صورتی که آزادی‌های موصوف در چارچوب قوانین جامعه باشد نه تنها امنیت را تهدید نمی‌کند، بلکه باعث ثبات و امنیت در جامعه می‌شود». در اندیشه امیرالمؤمنین، علی (ع)، تأمین امنیت باعث تحدید آزادی‌های مشروع مردم نمی‌شد، بلکه از مهم‌ترین اهداف حکومت امام علی (ع) آزادی افراد در صحنه اجتماع بوده است. حضرت برای مردم حق انتخاب حاکم جامعه، حق انتقاد و اعتراض و فعالیت سیاسی در صحنه اجتماع را به مخالفان می‌دهند.

عنوان مقاله (داخلی): «امنیت سیاسی از منظر امام خمینی (ره)»، این مقاله توسط رضا داوری اردکانی و سید رضا شاکری در سال ۱۳۸۸ تهیه که در فصلنامه دانش سیاسی، سال پنجم، شماره ۱۰، چاپ شده است.

الف. سؤال مقاله: پرسش اصلی مقاله این است که معنا و مرجع امنیت سیاسی در نزد امام خمینی (ره) چیست؟ فرضیه مقاله با این عبارت بیان می‌شود: امام خمینی (ره) با دو مفروض، نخست، حکومت تنها ضمانت اجرای احکام اسلام و دوم، تشکیل

حکومت اسلامی واجب است، بیشترین اهمیت را به اصل و جایگاه نظام سیاسی داده است.

ب. نتیجه مقاله: امام خمینی^(ره) با آغاز از انسان‌شناسی عرفانی، تبیین احکام دینی، دفاع عقلانی و تاریخی از سیره پیامبر، امام علی^(ع) و قیام امام حسین^(ع)، سرانجام نقطه کانونی اندیشه سیاسی خود را در فقه جست‌وجو می‌کند. فقه با نظر به بعد تکلیفی (الزام‌آور بودن اجرای احکام توسط افراد) و هویت‌بخش آن (به‌ویژه اشکال عبادت‌ها و تکالیف جمعی) واجد استعداد راهبرد است. با این توضیح مشاهده می‌شود که چگونه امام خمینی^(ره) ضرورت تأسیس و مراقبت از حکومت اسلامی را به عنصر اصلی اندیشه سیاسی اسلامی تبدیل می‌کند. به این قرار، امنیت در اندیشه سیاسی امام خمینی^(ره) به‌طور عمده در هیئت امنیت سیاسی ظاهر می‌شود؛ حفظ حکومت اسلامی از واجبات است و همه باید در جهت رفع تهدیدهای آن کوشش کنند و این فریضه‌ای فقهی است.

عنوان مقاله (خارجی): «چالش‌های امنیت داخلی»

الف. سؤال مقاله: چالش‌های امنیت داخلی کشور چیست؟

ب. نتیجه مقاله: به اعتقاد محقق امنیت داخلی کشور احتمالاً باید طیفی از چالش‌ها و تهدیدها را مهار کند. این طیف شامل مسائل مربوط به قانون و نظم و جنگ‌های وکالتی و واکنش به پدیده‌های پیچیده‌ای از قبیل خشونت تروریستی، منازعه‌طلبی، شورش و جنگ‌های پارتیزانی می‌شود. در تمامی این موارد ریشه‌ها را باید در مسائل سیاسی و روان‌شناختی جست‌وجو کرد. جنگ‌ها و تعارض‌ها از طریق اهداف ایدئولوژیکی، سیاسی، نظامی، فناورانه شامل حال جوامع شده است. امنیت داخلی را نمی‌توان تنها با فعالیت‌های نیروهای امنیتی از حیث توفیقشان در مقابله با تهدید ارزیابی کرد. مقیاس نهایی توفیق یا عدم توفیق مربوط به مسائل و روان‌شناختی است.

تعاریف و اصطلاحات مرتبط با امنیت سیاسی

- امنیت سیاسی «مصونیت یک فرد، گروه یا ملت از تعرض و تجاوز به حقوق مشروع است». هنگامی که افراد، گروه‌ها و ملت‌ها، فرصت و آزادی کافی برای اعمال حاکمیت بر سرنوشت خویش داشته باشند و چیزی مانع رسیدن آن‌ها به این حق نشود از امنیت سیاسی برخوردار می‌باشند (جهان بزرگی، ۱۳۸۸: ۱۰۹).
  - «امنیت سیاسی عبارت است از: فقدان نسبی برخی از انواع حوادث سیاسی «ناامن‌کننده» که خواه به صورت تغییر در ساختار قدرت (نظام سیاسی)، تغییر در حکومت و خواه به صورت مسالمت‌آمیز یا حتی خشونت‌آمیز، به چالش با قدرت سیاسی موجود یا خود ساختار اقتدار سیاسی می‌انجامد» (ساندرز، ۱۳۸۰: ۱۰۷).
  - امنیت سیاسی به مفهوم آن است که بر ضد آزادی‌های سیاسی افراد، احزاب، ساختارهای سیاسی، فعالان سیاسی، مسئولان حکومتی و روند مطلوب و اثربخش اداره امور داخلی و خارجی کشور تهدیدی وجود نداشته باشد و اداره امور مملکت نیز تنها براساس منافع ملی و با استفاده از روش قانونی و توسط حکومتی پاسخ‌گو در عرصه داخلی و خارجی صورت گیرد (پناهی و اسلامی، ۱۳۹۴: ۶۷).
- تعریف مختار (عملیاتی) محقق از امنیت سیاسی، «امنیت سیاسی در این رساله عبارت است از: وضعیتی که در آن مردم (فرد، گروه یا ملت) در راستای اجرای فرایند عمل سیاسی و تحقق آرمان‌های نظام سیاسی حاکم، با رعایت اصول و ارزش‌های اسلامی، احترام و پایبندی به قوانین و تحت نظام ولایی، بتوانند بدون هرگونه ترس و وحشت و فارغ از احساس ناامنی، به صورت واضح و آزادانه به ارائه تفکرات، عقاید، باورها، مواضع و معارف سیاسی خود در قالب‌های فردی، گروهی و اجتماعی و برای هدایت و حمایت از مسئولان، کارگزاران و نخبگان نظام سیاسی حاکم و نیز ایجاد هم‌افزایی در ثبات و پایداری سیاسی حوزه پیش‌گفته مبادرت نمایند».

تعاریف متغیرها (از حیث نظری و عملیاتی)

تعریف دکترین: دکترین امنیت سیاسی را به مجموعه اظهارات علنی و رسمی یک دولت در رابطه با ساختار نظام، نقش و نگاه آن دولت نسبت به آن ساختار و درنهایت موضوعات تهدیدکننده ساختار و دولت نمود. بنابراین، یک دکترین امنیت سیاسی مؤید شکل جدیدی از رفتار سیاست داخلی خواهد بود که نه تنها معنای امنیت را مشخص می‌سازد، بلکه بر کلیت دستور کار سیاسی نیز اثر می‌گذارد (عبدالله خانی، ۱۳۸۳: ۳۵-۳۲).

تعریف هدف: آنوسف هدف را ابزار تصمیم‌گیری خاصی می‌داند که مدیریت را به ارزیابی عملکرد سازمان در رسیدن به منظوره‌های خود سوق می‌دهد (حسن بیگی، ۱۳۹۰: ۲۲۱).

تعریف سیاست‌ها: از سیاست‌ها تعاریف مختلفی ارائه شده است. لارنی می‌داند سیاست‌ها را رهیافتی به مطالعه سیاست می‌داند و «حکومت را در پرتو مباحث عمومی عمده تحلیل می‌کند». جیمز اندرسون^۲ می‌گوید «سیاست‌ها یک مجموعه اعمال هدفمند هستند که بازیگر یا بازیگرانی درباره یک موضوع دنبال می‌کنند». همچنین می‌گوید سیاست‌ها، شامل فعالیت‌های سیاسی هستند که دستگاه‌ها و مقامات حکومتی طرح می‌کنند؛ لاری لین^۳ سیاست‌ها را «مجموعه خاصی از اعمال حکومت می‌داند که با طراحی یا روش دیگر، به یکسری از نتایج خاص می‌رسند»؛ اما در عین حال سیاست‌ها مجموعه اعمالی است که حکومت انجام می‌دهد، نه اعمالی که قصد دارد یا ادعای آن را می‌کند (غریاق زندی، ۱۳۹۰: ۱۳۷).

تعریف برنامه‌ریزی: برنامه‌ریزی عبارت است از: مجموعه اقدام‌هایی مشتمل بر پیش‌بینی هدف‌ها، تعیین خط‌مشی‌ها^۴، رویه‌ها^۵ و روش‌های انجام کار^۶ که بیانگر مقررات و آیین‌نامه‌های اجرای کار هستند (برهانی، ۱۳۸۳: ۲۴).

-
1. Lawrence Mead.
  2. James Anderson.
  3. Larry Lynn.
  4. Policies.
  5. Procedures.
  6. Methods.

تعریف هدایت: هدایت یعنی تلاش مدیر برای ایجاد انگیزه و رغبت در زیردستان برای دست یافتن به اهداف سازمان با مدنظر قرار دادن ارزش‌های فرد و ارزش‌های حاکم بر جامعه، از نظر آگروال وظیفه هدایت مدیر شامل سه بخش رهبری، انگیزش و ارتباطات است (رضایان، ۱۳۸۸: ۲۲۱).

تعریف سازمان‌دهی: پدیده پیچیده‌ای نظیر سازمان، نیازمند روش‌های پیچیده‌ای است تا بتوان درباره پیدایش، رشد و تکامل آن، اصولی را عرضه کرد. چنانچه عملیات دستگاه به قدری توسعه یابد که به خدمات بیش از یک نفر احتیاج باشد، سازمان‌دهی ضرورت پیدا می‌کند. سازمان‌دهی^۱، فرایندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری هماهنگی میان آنان، به منظور کسب اهداف صورت می‌گیرد (رضایان، ۱۳۷۵: ۱۲۶).

تعریف هماهنگی: هماهنگی فرایندی است که از طریق آن هدف‌ها و فعالیت‌های مختلف یک سازمان همسو و هم‌جهت می‌شوند و وحدت می‌یابند تا هدف‌های کلی سازمان به نحو مطلوب تأمین شوند (امیرکبیری، ۱۳۸۰: ۱۵۵).

امنیت سیاسی از منظر امام^(ره): امنیت سیاسی از این منظر عبارت است از: حفظ ارزش‌هایی همچون آزادی، مشارکت مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، برگزاری انتخابات آزاد، تأسیس نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران و حمایت از استقلال نظام سیاسی (صحیفه امام، ج ۴: ۱۱۷).

امنیت سیاسی از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی): امنیت سیاسی از این منظر، معنایش این است که تفکرات و معارف سیاسی در جامعه، معارف واضح و دور از نفاق و دوگونه‌گویی و دوگونه‌اندیشی باشد، معنایش این است که کسانی که متصدی بیان مسائل سیاسی برای مردم هستند نسبت به مردم امانت به خرج دهند. معنایش این است که کسانی که متصدی نوشتن و پخش کردن و منتشر کردن معارف فکری هستند، دروغ نگویند، فریب ندهند، تقلب نکنند و در طعمای که علی‌الظاهر شیرین هم هست زهر مخلوط نکنند؛

---

۱. واژه‌های سازمان «Organization»، سازماندهی «Organizing» و ساخت سازمانی «Organizational» در متون مدیریت، اغلب به جای یکدیگر به کار می‌روند.

این امنیت سیاسی است (فرماندهی معظم کل قوا، ۱۳۸۳).

امنیت سیاسی از منظر قانون اساسی: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که در ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ به تصویب مردم ایران رسید، مرجع همه سیاست‌ها و برنامه‌های نظام است (غریاق، ۱۳۹۲: ۲۸۴). با توجه به اندیشه سیاسی اسلام و لزوم هدایت و به سعادت رساندن مردم، انقلاب و ایدئولوژی انقلاب اسلامی، حوزه‌های امنیت سیاسی در ابعاد آزادی بیان، آزادی قلم، آزادی اندیشه، شرکت در انتخابات، نامزدی در انتخابات و... قابل ترسیم است که بیانگر جامعیت نظری و گستردگی و حداکثری دولت در نظام سیاسی اسلامی است (شاه‌محمدی، ۱۳۹۲: ۳۵). در اصل ۹ قانون اساسی در خصوص امنیت سیاسی تصریح شده است که: در جمهوری اسلامی ایران آزادی و استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند و حفظ آن‌ها وظیفه دولت و آحاد ملت است. هیچ فرد یا گروهی حق ندارد به نام استفاده از آزادی به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدشه وارد کند و هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادی‌های مشروع را، هرچند با وضع قوانین و مقررات سلب کند» (مدنی، ۱۳۷۷: ۴۰۸).

تحلیل محتوای آراء، نظرات، تدابیر و رهنمودهای ولایت فقیه در حوزه امنیت سیاسی

تحلیلی از فرایند و چگونگی انتخاب فرازاها و محورها براساس گفتمان ولایت فقیه: در این تحقیق، برای ارائه الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی براساس گفتمان ولایت فقیه، ابتدا منابع و اسناد موجود را شناسایی و مطالعه کلی نموده و سپس آثار، نظرات و رویکردهای ولایت فقیه را در موضوع امنیت سیاسی تحلیل محتوا می‌نماییم. مسئله تحقیق در این تحلیل محتوا، آشکارسازی و استخراج نگاه ولایت فقیه به موضوع امنیت سیاسی با تأکید بر دستیابی به دکترین، اهداف و سیاست‌ها در جمهوری اسلامی ایران، از نظر ماهیت، ریشه‌ها، آثار و بایدهای آن است. جامعه آماری در این تحلیل محتوا آثار، بیانات، فرمان‌ها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است و روش آن تحلیل توصیفی با جست‌وجوی کلمات و عبارات مرتبط با مفهوم امنیت سیاسی بوده است.

درواقع این تحلیل محتوا می‌خواهد واقعیت‌های موجود را کشف و براساس آن تحلیل نماید. برای انجام این کار ابتدا به شناسایی منابع معتبر و قابل استناد پرداخته و ضمن واکاوی نرم‌افزارهای حدیث ولایت و صحیفه نور به‌طور مشخص و دقیق‌تر به درگاه اینترنتی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به دلیل به‌روز بودن آن مراجعه و به‌صورت تخصصی پیرامون ۳۶ موضوع مرتبط با حوزه امنیت سیاسی که پس از مذاکره و مصاحبه با نخبگان احصا گردیده به تحلیل محتوای آن به شرح زیر پرداخته شده است.

تبیین، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر در گفتمان ولایت فقیه

پس از مراجعه به اسناد موجود از آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه امنیت سیاسی، فرایند مذکور در حوزه تحلیل محتوا انجام و کلمات صریح و ضمنی مفهومی مرتبط با موضوع مشخص و فراوانی آن‌ها برابر جدول زیر احصا گردید:

الف. نمونه فراوانی تحلیل محتوای آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر در گفتمان

ولایت فقیه

ردیف	حضرت امام (رحمت الله علیه)		حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	
	کلیدواژه به ترتیب فراوانی	فراوانی	کلیدواژه به ترتیب فراوانی	فراوانی
۱	رهبری ولایتی و امامت (جایگاه ولایت فقیه و رهبری در امنیت سیاسی)	۲۸	بسط (گسترش) و نشر اسلام	۸۵
۲	بصیرت و دانش‌افزایی سیاسی	۱۴	اقتدار ملی و دفاع سیاسی	۸۴
...	.....	.....	.....	.....
جمع	۳۶	۳۹۶	۳۶	۱۲۸۰

ب. تحلیل کمی محتوای بیانات ولایت فقیه براساس مفاهیم و مقولات مرتبط با امنیت سیاسی در این مرحله با جست و جو در نرم افزارهای صحیفه نور و حدیث ولایت ۲ که کلیه آثار، مکاتبات، بیانات و پیام‌های حضرت امام خمینی^(ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در آن‌ها گردآوری شده است، در زمینه امنیت سیاسی مجموعاً و پس از جرح و تعدیل و حذف موارد غیرمرتبط درنهایت ۱۶۱ عنوان مفهوم و مقوله مرتبط با این حوزه احصا و سپس مفاهیم و مقولات احصاشده را براساس فراوانی و درصد فراوانی هرکدام از آنان جمع‌بندی که نمونه از آن برابر جدول زیر ارائه می‌گردد.

۱.ب. جدول نمونه تحلیل کمی محتوای مفاهیم مرتبط با آرا، نظرات، رهنمودها و

تدابیر در گفتمان ولایت فقیه

ردیف	مفاهیم	فراوانی	درصد
۱	ارتقای احساس امنیت سیاسی	۸	۱۱.۵
۲	استقرار نظم اجتماعی پویا در جامعه	۷	۵۵.۴
.....	.....	.....	.....
جمع کل	۳۶	۱۶۱	٪۱۰۰

(منبع: بیانات حضرت امام خمینی^(ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی))

۲.ب. جدول نمونه تحلیل کمی محتوای مقولات مرتبط با آرا، نظرات، رهنمودها و

تدابیر در گفتمان ولایت فقیه

ردیف	مفاهیم	کلمات - گزاره	فراوانی	درصد فراوانی
۱	استقرار نظم اجتماعی	اجرای احکام اسلامی - مبارزه و برخورد با فساد و انحرافات - امر به معروف و نهی از منکر - برخورد با هرج و مرج و الزام به انضباط - نظم اجتماعی مسأله‌ای درجه‌ی اول - نظم اجتماعی خلاف اسلام بر مردم - کمک به قشرهای محروم و ضعیف جامعه - انضباط اجتماعی و ارتقای سطح انضباط شهروندان	۸	۵۵.۴
۲	امنیت شهروندان	جلوگیری از ظلم و تفتیش عقاید و احوالات خصوصی مردم - نظام اسلامی، باعث برقراری امنیت، حضور پلیس، افزایش احساس امنیت در شهروندان	۳	۷۰.۱
..	.....	.....	.....	.....
جمع	۳۶		۱۶۱	

(منبع: بیانات حضرت امام خمینی^(ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی))

تحلیل محتوا

جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان نظامی برخاسته از متن و آرای مردمی و برگرفته از آموزه‌های ارزش‌محور اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه وآله وسلم) با برخوردارگی از مقبولیت مردمی و ملی از سوی تمام آحاد ملت ایران و مشروعیت الهی در قالب یک حکومت مردم‌سالار با اهتمام جدی به دنبال توسعه و ارتقای امنیت سیاسی پایدار، در سطح کشور است.

پایایی

به‌منظور سنجش پایایی و اعتبار تحلیل محتوای آرا، نظرات، رهنمودها و تدابیر در گفتمان ولایت فقیه از یکی از روش‌ها و فرمول‌ها تحت عنوان فرمول آلفا کروناخ استفاده شده است. در این مرحله کلمات و کلیدواژه‌های اصلی اکتشافی مشخص شده توسط تعداد ۲۳ خبره از حوزه امنیت سیاسی کدگذاری گردیده و متعاقباً در فرمول قرار داده شده که نتیجه زیر حاصل شده است:

ضریب آلفای محاسبه‌شده از طریق نرم‌افزار Spss، $\alpha = 0.96$ است؛ بنابراین، می‌توان گفت که سؤالات و کلیدواژه‌های انتخاب شده از پایایی کافی برخوردار است.

تحلیل گفتمان آرا، نظرات، تدابیر و رهنمودهای ولایت فقیه در حوزه امنیت سیاسی الف. تحلیل گفتمان بیانات حضرت امام خمینی^(ره): تحلیل گفتمان آرا، اندیشه‌ها، نظرات و رهنمودهای حضرت امام خمینی^(ره) با بهره‌مندی از روش فرایند چهار مرحله‌ای برداشت از اصل متن، گزاره، مفهوم و مقوله، با توجه به سایر گرایش‌های متن با مراجعه به اسناد و مدارک سخنرانی‌ها و احکام صادره و تصویری استخراج گردید.

جدول نمونه تحلیل کیفی محتوای بیانات حضرت امام خمینی^(ره) در حوزه امنیت سیاسی

ردیف	برداشت از اصل متن	گزاره	مفهوم	مقوله	منبع
۱	هدف بعثت‌ها به‌طور کلی این است که مردمان براساس روابط اجتماعی عادلانه، نظم و ترتیب پیدا کرده، قد آدمیت راست گردانند و این با تشکیل حکومت و اجرای احکام امکان‌پذیر است	نظم اجتماعی با اجرای احکام اسلامی	استقرار نظم اجتماعی و پویا در جامعه	اهداف	صحیفه حضرت امام، ۱۳۷۳: ۵۹
۲	ما نباید ظلم کنیم، یعنی تفتیش نماییم که در داخل خانه‌های مردم چه می‌گذرد، کسی هم حق ندارد عشرتکده درست کند یا قمارخانه. در حکومت اسلامی با این‌گونه امور مبارزه می‌شود. ما می‌خواهیم احکام خدا جاری شود.	جلوگیری از ظلم و تفتیش مردم	امنیت شهروندان (اعم از مسلمانان، اهل کتاب و ذمه و سایر انسان‌ها)	اهداف	صحیفه حضرت امام، ۱۳۸۸، ج ۱۷: ۱۶۱
.....	.....	.....	.....	.....	.....
جمع	-	۶۳	۳۶	۳	

تحلیل تفسیری قانون اساسی، در حوزه امنیت سیاسی

براساس فرایند تعریف‌شده برای تحلیل تفسیری، تحلیل تفسیری محورها و رویکردهای قانون اساسی در حوزه امنیت سیاسی که به‌صورت مستقیم و با مضامین صریح یا به‌صورت ضمنی و با مضامین مفهومی به‌صورت اکتشافی در پنج محور مشخص که به شرح جدول زیر ارائه می‌گردد:

جدول نمونه از تحلیل تفسیری قانون اساسی، در حوزه امنیت سیاسی

ردیف	برداشت از اصل متن	مفهوم	گزاره	مقوله	منبع
۱	به‌منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی، شورای عالی امنیت ملی تشکیل می‌شود	حفاظت از تأسیسات دینی و ملی	صیانت از اسلامیت و جمهوریت نظام در حکومت اسلامی	دکترین	اصل ۱۷۸
۲	هرگونه استبداد، خودکامگی و انحصارطلبی باید محو گردد	محو استبداد	وفاق و یکپارچگی سیاسی در جامعه	اهداف	بند ۶ از اصل ۲
.....	.....	.....	.....	.....	.....
جمع	۱۹	۱۹	۱۹	۳	

نتیجه‌گیری تحلیل گفتمان و تحلیل تفسیری

پس از انجام مراحل فوق و استخراج و تبیین فرایندهای پنج مرحله‌ای، نتیجه تحلیل گفتمان ولایت فقیه و تحلیل تفسیری که منجر به مؤلفه‌های مربوطه در حوزه امنیت سیاسی گردیده است به این شرح است: استحکام ساخت درونی قدرت سیاسی، بسط (گسترش) و نشر اسلام، امر به معروف و نهی از منکر، استقلال سیاسی، تحقق جامعه اسلامی، حفظ اندیشه، تفکر و جهان‌بینی اسلامی، حفظ حقوق و کرامت انسانی، حفظ نظام اسلامی، رهبری ولایی مبتنی بر مقبولیت شهروندان، صیانت از اسلامیت و جمهوریت نظام در حکومت اسلامی، طرد استعمار و نفوذ خارجی (قاعده نفی سیبل)، مشروعیت سیاسی و...

استانداردسازی

در این بخش ابعاد و مؤلفه‌های حاصل از تحلیل گفتمان ولایت فقیه (امام خمینی^(ره)) و امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) تحلیل تفسیری قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام در حوزه امنیت سیاسی به منظور استانداردسازی در قالب پرسشنامه در اختیار ۲۳ خبره سیاسی قرار گرفت که با اختلافاتی جزئی تمامی آن‌ها تأیید گردید.

مستندسازی تجارب مدیریتی (ابعاد و مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها) در حوزه امنیت سیاسی

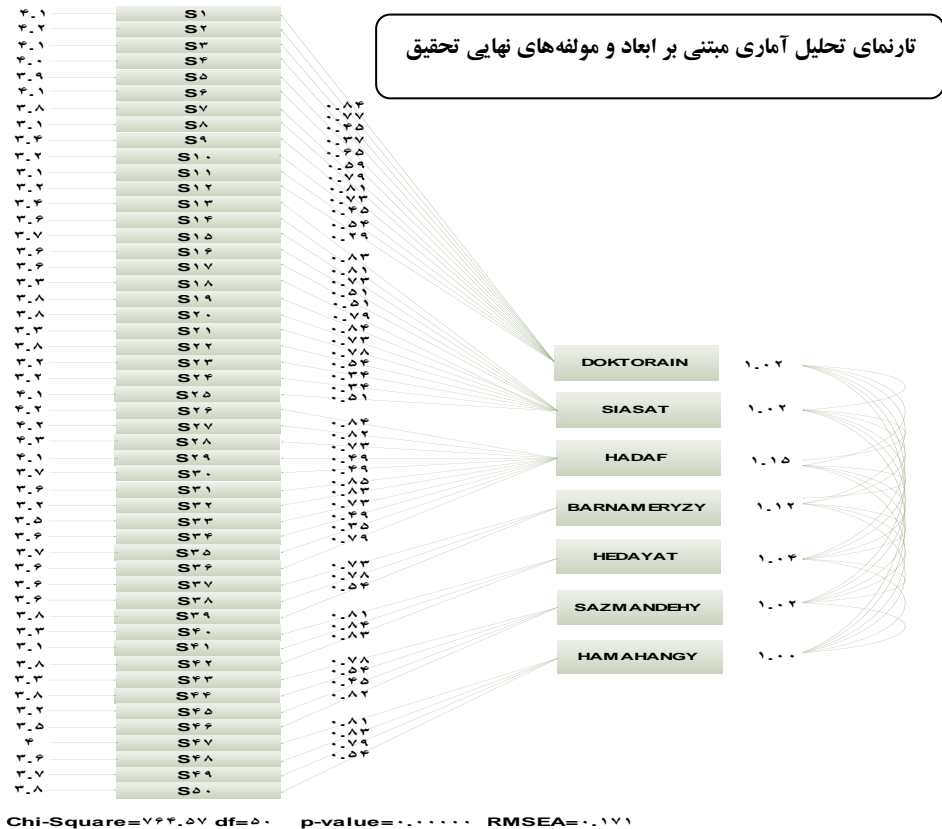
در راستای مستندسازی تجارب نظام مقدس ج.ا.ایران در این حوزه، به استناد مصاحبه حضوری و کتبی از خبرگان (۲۶ خبره)، تجارب موفق و ناموفق مدیران و خبرگان این حوزه در خصوص هر یک از ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها به صورت خودنگاشت توسط محقق ثبت و ضبط که به شرح جدول زیر ارائه می‌گردد.

جدول جمع‌بندی نمونه‌ای از تحلیل کمی و کیفی براساس تجارب خبرگان در ابعاد، (برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی و هماهنگی)، مؤلفه و زیرمؤلفه‌ها یا شاخص‌ها

ردیف	مؤلفه	زیر مؤلفه یا شاخص
برنامه‌ریزی	تدوین برنامه‌ها براساس افق ۱۴۰۴	۱ تدوین برنامه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت در حوزه امنیت سیاسی
		۲ اجرای اصول و چشم‌انداز امنیت سیاسی در افق ۱۴۰۴ با رویکرد اسلام
		۳ برنامه‌ریزی سیاسی هدف محور در سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی
		۵ ثبات محور بودن برنامه‌های مرتبط با امنیت سیاسی
هدایت	مردم‌محوری نظام (مردم‌سالاری دینی)	۱ برخورداری نظام جمهوری اسلامی ایران از مبانی شرع مقدس اسلام و حضور گسترده مردم (اسلام پایه و مردم پایه بودن نظام)
		۲ بهره‌مندی مردم از مرجعیت دینی در تبلیغ ارزش‌های الهی و هدایت سیاسی
		۳ پیش‌قراول بودن روحانیت در جریان‌های سیاسی با حضور مردم
		۴ حضور مستمر و مشارکت پایدار مردم در مناسبت‌های مختلف نظام سیاسی
سازمان‌دهی	تربیت و فرهنگ‌سازی سیاسی	۱ احکام‌سازی اصولی توسط حضرت امام (احکام اولیه و ثانویه)
		۲ توجه به فرهنگ‌سازی و تربیت سیاسی توسط مقام معظم رهبری
		۳ سازمان‌دهی مطلوب حضرت امام ^(ره) در تربیت نیروی انسانی قبل از انقلاب
		۴ تشکیل و راه‌اندازی شورای انقلاب فرهنگی در اثنای پیروزی نظام اسلامی
		۵ انتخاب نمایندگان ولی‌فقیه در استان‌ها و فعال‌سازی آن‌ها با اهداف انقلاب اسلامی
		۶ رصد فضای سیاسی حاکم بر جامعه و سپس برخورد مناسب با متخلفین
هماهنگی	وجود نهادها و مناسبت‌های سیاسی و مردم پایه	۱ تشکیل مجلس خبرگان رهبری، مجمع تشخیص مصلحت، شورای نگهبان، شورای هماهنگی بین‌سسه قوا
		۲ تشکیل احزاب میان‌مردمی در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی
		۳ مسئولیت‌پذیری و مشارکت آحاد جامعه در همه مناسبت‌های انقلاب
		۴ توجه به رشد، تعالی و توسعه اصول و مبانی ارزش‌های دینی در کشور
		۵ حمایت مردم و نخبگان سیاسی از ساختار نظام حزبی مدافع ارزش‌های انقلاب

تحلیل شکاف و تعیین وضعیت مطلوب

درواقع الگوی جامع به دست آمده از منابع تحقیق، یعنی گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی و همچنین تجارب چهل ساله مدیران و سیاستمداران در حوزه امنیت سیاسی در هفت بُعد تعیین شده نشان دهنده وضعیت بسیار مطلوب جمهوری اسلامی در حوزه امنیت سیاسی است که همان طور که در تحلیل معادلات ساختاری نشان می دهد با برازش ۸۷ درصدی به صورت کامل از سوی جامعه خبرگی و نخبگی مورد قبول واقع شده و معنادار نیز است، اما اگر بخواهیم الگویی با برازش بسیار بالا یعنی حدود ۹۵، یا بیشتر داشته باشیم تا از سوی جامعه پیش گفته مورد تأیید واقع گردد، می توان با حذف مؤلفه ها و شاخص های تأیید نشده در مرحله تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی در هفت بُعد مدیریتی تحقیق به آن الگو رسید که چگونگی آن به شرح تارنمای زیر است:

تحلیل عاملی تأییدی

تحلیل عاملی تأییدی اساساً یک روش آزمون علمی است و این مطلب را که آیا نشانگرهایی که برای معرفی سازه یا متغیر مکنون در نظر گرفته شده‌اند، واقعاً معرف آن‌ها هستند یا نه را می‌آزماید و همچنین مشخص می‌نماید که نشانگرهای انتخابی با چه دقتی، معرف یا برازنده متغیر مکنون هستند و ارتباط بین ابعاد و متغیرها را مشخص می‌نمایند. با توجه به $RMSEA=0.07$ نمودار فوق، می‌توان گفت برازش این مدل در سطح مطلوب و ارتباط بین ابعاد و مؤلفه‌ها از ارزیابی قابل قبولی برخوردار است؛ زیرا تحلیل‌هایی که مقدار $RMSEA$ آن پایین‌تر از ده‌صدم درصد باشد مبین آن است که تحلیل از برازش خوبی برخوردار است.

نتیجه‌گیری، خلاصه پژوهش و پیشنهادها

با امعان نظر به پویاها و تلاش‌های علمی و عملی صورت گرفته، الگوی محقق شده در این تحقیق که معطوف به تحلیل عاملی تأییدی و تحلیل عاملی اکتشافی بوده، نشان‌دهنده دیدگاه واقعی جامعه آماری تحقیق یا خبرگان و نخبگان حوزه امنیت سیاسی است که فرایند کلیه اقدامات انجام شده در پاسخ به سؤالات چهارگانه فرعی و سؤال اصلی به شرح زیر مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

سؤال فرعی ۱. گفتمان الهی ولایت فقیه حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه-

ای (مدظله‌العالی) در حوزه امنیت سیاسی چیست؟

پاسخ: در ارتباط با این موضوع مطالعات اکتشافی بر مبنای آثار موجود در گفتمان ولایت فقیه انجام شد که در نهایت پس از تحلیل محتوای گفتمان ولایت فقیه در محورهای سه‌گانه (دکترین، اهداف، سیاست‌ها) نتیجه نهایی منجر به استخراج ۳۶ مؤلفه، ۱۶۱ زیرمؤلفه در سه راهبرد کلان به ترتیب الف. حفظ جایگاه رهبری ولایتی و مقبولیت افزایشی شهروندان، ب. بهره‌مندی از اقتدار ملی و دفاع سیاسی مبتنی بر مسئولیت‌پذیری مردم و ج. ارتقای عدالت سیاسی و قانون‌گرایی در سطح جامعه، گردید.

سؤال فرعی ۲. محورها و رویکردهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در حوزه مدیریت امنیت سیاسی کدام‌اند؟

پاسخ: پس از بررسی محتوای قانون اساسی و دیگر قوانین بالادستی همچون چشم‌انداز ۱۴۰۴، انجام تحلیل تفسیری از اصول قانون اساسی، محورها و رویکردهای قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت سیاسی (شامل، دکترین، اهداف و سیاست‌ها)، نتیجه نهایی منجر به استخراج ۱۹ مؤلفه و زیرمؤلفه و یک راهبرد کلان و مشترک تحت عنوان، ارتقای عدالت سیاسی در سطح جامعه از طریق قانون‌گرایی و پایبندی مردم به قانون گردید.

سؤال فرعی ۳: تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت سیاسی براساس گفتمان الهی ولایت فقیه حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟

پاسخ: با انجام مصاحبه حضوری با نخبگان و خبرگان حوزه امنیت سیاسی در نهادهایی، مانند مجلس شورای اسلامی، وزارت کشور، نهادهای سیاسی و امنیتی کشور، نمایندگی ولی فقیه در سپاه، وزارت اطلاعات، مرکز مطالعات راهبردی، اندیشکده مطالعات سیاسی دانشگاه تهران و... تجارب مدیریتی خبرگان و نخبگان سیاسی جمهوری اسلامی ایران در قالب چهار بُعد (برنامه‌ریزی، هدایت، هماهنگی و سازمان‌دهی) مستندسازی و تئوریزه و درنهایت پس از جمع‌بندی به ۱۴ مؤلفه و ۸۸ زیرمؤلفه در چهار راهبرد کلان به ترتیب: الف. ساماندهی و تشکیل نهادهای امنیت‌ساز برای نظام سیاسی؛ ب. دستیابی به دکترین انقلاب اسلامی با تأکید بر پایبندی مردم به ولایت فقیه، ج. توسعه دکترین امنیت‌ساز مردم پایه و مردم‌سالار در تئوری‌های سیاسی و امنیتی و د. طراحی ایجاد یا تقویت تشکل‌های مردم‌نهاد خودجوش دسته‌بندی گردید.

سؤال فرعی ۴. مهم‌ترین ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و روابط بین آن‌ها در الگوی راهبردی حوزه امنیت سیاسی براساس گفتمان الهی ولایت فقیه حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی)، قانون اساسی و تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران کدام‌اند؟

پاسخ: پس از انجام مطالعات اکتشافی در گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی و دیگر قوانین بالادستی در حوزه امنیت سیاسی و از قبیل چشم‌انداز ۱۴۰۴ و انجام تحلیل تفسیری از اصول قانون اساسی، محورهای و رویکردهای قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران و نیز تبیین روابط بین آن‌ها در حوزه امنیت سیاسی، مطالعات و مصاحبه‌های انجام شده با نخبگان سیاسی با رویکرد تحلیل عاملی تأییدی و تجزیه و تحلیل نهایی، سرانجام در ابعاد هفت‌گانه حوزه امنیت سیاسی (دکترین، اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، هماهنگی، هدایت، سازمان‌دهی) به ۵۰ مؤلفه و ۲۴۹ زیرمؤلفه مهم رسیدیم که شرح کلی عناوین آن در الگوی نهایی آورده شده است.

پاسخ به سؤال اصلی: الگوی راهبردی در حوزه امنیت سیاسی از طریق تدوین تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران بر اساس گفتمان ولایت فقیه (آراء، نظرات رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و قانون اساسی کدام است؟

پاسخ: در این تحقیق پس از انجام تحلیل محتوا و استفاده از روش تحلیلی داده‌بنیاد در خصوص آراء، نظرات و رهنمودهای حضرت امام خمینی^(ره)، حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) و استخراج محورهای و رویکردهای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با روش تحلیل تفسیری و احصا و تنویریه کردن تجارب جمهوری اسلامی ایران در نهایت هفت راهبرد کلان با استفاده از روش تحلیلی عاملی و پس از برازش نهایی مشخص شد که راهبردها و الگوی نهایی به شرح زیر تبیین می‌گردد:

راهبرد اول در بُعد هدایت: دستیابی به دکترین انقلاب اسلامی با تأکید بر پابندی مردم به ولایت فقیه؛

راهبرد دوم در بُعد هماهنگی: توسعه دکترین امنیت‌ساز مردم پایه و مردم‌سالار در تئوری‌های سیاسی و امنیتی؛

راهبرد سوم در بُعد دکترین: حفظ جایگاه رهبری ولایتی و مقبولیت افزایشی شهروندان؛

راهبرد چهارم در بُعد سیاست‌ها: ارتقای عدالت سیاسی و قانون‌گرایی در سطح جامعه؛

راهبرد پنجم در بُعد اهداف: بهره‌مندی از اقتدار ملی و دفاع سیاسی ناشی بر مسئولیت‌پذیری مردم؛

راهبرد ششم در بُعد برنامه‌ریزی: ساماندهی و تشکیل نهادهای امنیت‌ساز برای نظام سیاسی و

راهبرد هفتم در بُعد سازمان‌دهی: طراحی و ایجاد تشکل‌های مردم‌نهاد خودجوش.

پیشنهاد‌های اجرایی

با توجه به تجارب به‌دست‌آمده در طول عمر پربرکت انقلاب اسلامی ایران در راستای اجرایی نمودن ابعاد، مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های حوزه امنیت سیاسی، با مدنظر قرار دادن اصول مطروحه در الگوی به‌دست‌آمده؛ (شاخص‌های ۲۴۹ گانه احصاشده در قالب ۵۰ مؤلفه معرفی شده) راهبردهای اجرایی زیر که از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی حاصل شده است برای الگوسازی و ارتقای امنیت سیاسی در کشور پیشنهادهایی به شرح زیر تبیین می‌گردد:

راهبرد اول در بُعد هدایت: دستیابی به دکترین انقلاب اسلامی مبتنی بر پابندی مردم به ولایت فقیه

پیشنهاد می‌گردد، «با مسئول‌سازی اعتقادی برای تمامی نخبگان، خبرگان نظام سیاسی و شهروندان جامعه اسلامی، گفتمان ولایتمداری و ولایتعهدی به‌عنوان پشتوانه نظام سیاسی ج.ا.ایران در تمامی فعالیت‌های سیاسی حزبی و بین‌حزبی با هدف جذب حداکثری و دفع حداقلی مردم ترویج و آثار و پیامدهای سلبی و ایجابی تمسک یا عدم تمسک مردم به ولایت فقیه» شفاف‌سازی گردد.

راهبرد دوم در بُعد هماهنگی: توسعه دکترین امنیت‌ساز مردم پایه در تئوری‌های سیاسی و امنیتی

پیشنهاد می‌گردد، «تولید، ارتقا و محافظت از مقوله امنیت سیاسی شده در سطح جامعه با تشکیل نهادهای واسط همچون احزاب و گروه‌های فعال سیاسی، انجمن‌های سیاسی،

راه‌اندازی کرسی آزاداندیشی و... به شهروندان محول تا آنان ضمن رعایت قوانین و مقررات خودساخته (مستقیم یا غیرمستقیم) نسبت به آن احساس تعلق و مسئولیت‌پذیری در قبال منافع و مضار آن اقدام نمایند» در دستور کار مدنظر فعالان سیاسی قرار گیرد.

راهبرد سوم در بُعد دکترین: رهبری ولایی مردم پایه و مردم‌سالار

پیشنهاد می‌گردد، «تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیرندگان سیاسی کشور، سازوکارهای شفاف و لازم مشارکت‌جویانه و تبعیت‌پذیری آحاد شهروندان جامعه اسلامی از ولی‌فقیه زمان را، با هدف ارتقای کارایی و کارآمدی پدیده ولایت‌پذیری در ساختار نظام سیاسی کشور فراهم نموده تا ضمن رفع مشکلات ناشی از عدم اطاعت‌پذیری، عدم انسجام و وحدت سیاسی در گفتار و عمل، زمینه رویش نخبگان سیاسی و ریزش ناخالصی‌های سیاسی در نظام سیاسی باثبات مهیا گردد».

راهبرد چهارم در بُعد سیاست‌ها: ارتقای عدالت سیاسی و قانون‌گرایی و پایبندی به قانون

پیشنهاد می‌گردد «نظام سیاسی با بهره‌گیری از زیرمؤلفه‌های اکتشافی و تأییدی مستخرجه از رساله، نفی استبداد و خشونت نامشروع و زور‌گریان و ظلم‌ستیزی را مدنظر قرار داده و در کنار تساهل، غمض عین اسلامی و سماحت خویش، ضمن هدایت شهروندان به اطاعت‌پذیری از قوانین مشروع در امور سیاسی و پیشگیری از قانون‌گریزی، به‌گونه‌ای مقتدرانه با عوامل بی‌ثبات‌ساز جامعه اسلامی مقابله نماید تا محصول این تلاش منجر به انتظام بخشیدن به فعالیت‌های مؤثر در حوزه امنیت سیاسی گردد».

راهبرد پنجم در بُعد اهداف: بهره‌مندی از اقتدار ملی و دفاع سیاسی مبتنی بر

مسئولیت‌پذیری شهروندان

پیشنهاد می‌گردد، «نخبگان و خبرگان سیاسی کشور برای ارتقای این راهبرد در سطح منطقه و فرمانطقه، موضوع اقتدار و دفاع سیاسی ناهمگون با برقراری مجدانه نظام‌های

مشارکتی، اعتمادسازی، تقویت نهادهای مدنی، بسیج آحاد شهروندان و مسئولیت‌سازی برای آنان در قبال تأمین امنیت مردم را به‌عنوان الگوی رشد محور در فرایند اقتدار ملی و دفاع سیاسی مردم پایه مدنظر قرار دهند».

راهبرد ششم در بُعد برنامه‌ریزی: ساماندهی و تشکیل نهادهای امنیت‌ساز برای نظام

سیاسی

پیشنهاد می‌گردد، «نظام سیاسی کشور ضمن افزایش نقش‌آفرینی نهادهای سیاسی کشور، تبیین سازوکارهای لازم جهت اصلاح یا تأسیس تشکلهای و احزاب سیاسی نوین پایدار و کارآمد همچون جناح سیاسی، طیف سیاسی و حزب و گروه سیاسی و نیز تدوین بخشنامه‌هایی متناسب با تقویم سیاسی کشور در راستای امنیت‌افزایی سیاسی و ایجاد تفکر حزبی با رویکرد انقلابی، بستر لازم را برای استعدادیابی و کشف و کنترل شور سیاسی اغلب آنها فراهم کند تا با ایجاد شرایط و فضای سیاسی ارتقای سرمایه مورد علاقه عموم جامعه، زمینه مشارکت سیاسی مردم، ایجاد احزاب مردم محور و درنهایت نخبه‌گرایی سیاسی در کشور ج.ا.ایران مهیا گردد». لازم به توضیح است که احزاب سیاسی و نخبگان سیاسی، نقشی تأثیرگذار در راستای آگاه‌سازی و بسیج سیاسی مردم نسبت به انتخاب شخص شایسته اصلاح در رقابت‌های انتخاباتی و مشارکت‌های سیاسی دارند.

راهبرد هفتم در بُعد سازمان‌دهی: طراحی و ایجاد تشکلهای مردم‌نهاد خودجوش

پیشنهاد می‌گردد، «متولیان امر سیاست داخلی کشور ضمن حمایت از این‌گونه اقدام‌های خودجوش، سازوکار غیررسمی لازم برای حفظ هویت مذهبی، ایجاد اجماع نظر ملی میان نخبگان سیاسی و آحاد شهروندان در سطح کلان و نیز هماهنگی آنان با دیپلماسی کشور در پرتو بازتولید و درونی‌سازی نظام ارزشی امنیت سیاسی را فراهم نمایند».

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- امام خمینی، روح‌الله (۱۳۶۲)، *صحیفه نور*، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) (۱۳۷۸)، بیانات معظم‌له در دیدار با جمعی از دانشجویان به همراه افشار مختلف مردم ۷۸/۴/۲۱؛ قابل دسترسی در سایت www.Khamenei.Ir
- اخوان کاظمی (۱۳۸۶)، *امنیت در نظام سیاسی اسلام*، تهران، انتشارات کانون اندیشه جوان.
- افتخاری، اصغر و نصری، قدیر (۱۳۸۳)، *روش و نظریه در امنیت پژوهی*، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- اسلامی، علی‌رضا (۱۳۹۰)، *امنیت ملی در نگاه امام خمینی (ره)*، تهران، نشر معاونت پژوهش دعا.
- اسحاقی جردوی، رضا (۱۳۸۲)، *امنیت و آزادی از دیدگاه حضرت علی (ع)*، تهران، معاونت پژوهش دانشگاه امام صادق (ع).
- امیرکبیری، رضا (۱۳۸۰)، *مروری بر تئوری‌ها و اصول مدیریت*، تهران، انتشارات نگاه دانش.
- پناهی و اسلامی (۱۳۹۴)، گونه‌شناسی و ابعاد امنیت در اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، *فصلنامه*، شماره.
- جان بزرگی، احمد (۱۳۸۸)، *امنیت در نظام سیاسی اسلام*، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۹۰)، *مدیریت راهبردی*، تهران، انتشارات سمت.
- داوری اردکانی، رضا و شاکری، سید رضا (تابستان ۱۳۸۸)، امنیت سیاسی در اندیشه امام خمینی (ره)، *فصلنامه دانش سیاسی*، سال سوم، شماره ۱۰.
- رضاییان، علی (۱۳۸۸)، *مبانی سازمان و مدیریت*، تهران انتشارات سمت.
- رضاییان، علی (۱۳۷۵)، *تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم*، تهران، انتشارات سمت.
- شاه‌محمدی، محمد (۱۳۹۲)، مقاله احزاب سیاسی و امنیت داخلی، *فصلنامه مطالعات حفاظت و امنیت انتظامی*، سال هشتم، شماره ۲۷.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۳)، *نظریه‌های امنیت، مقدمه‌ای بر طرح‌ریزی دکترین امنیت ملی*، تهران، انتشارات موسسه ابرار معاصر.

- غرایق زندی، داود (۱۳۹۲)، *امنیت در اسلام، مبانی نظری و تحولات تاریخی*، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- غرایق زندی، داود (۱۳۹۰)، *درآمدی بر سیاست‌ها عمومی*، تهران، نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مدنی، سید جلال‌الدین (۱۳۷۷)، *حقوق اساسی و نهادهای سیاسی در ج.ا.ایران*، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

ب. منابع انگلیسی

- Jasjit Singh. (august 1992) The challenge of internal security. in asian strategic review. new dehli: Institute For Defence studies and analyses(IDSA)

